

KANSANHUOLTOMINISTERIÖ

Kiertokirje N:o 98

Helsingissä,

toukokuun 15 päivänä 1940.

Maassa oleva sekä ulkomailta tuotava ja kuluva vuonna maassa tuotettava ruis, vehnä, ohra, kaura ja sekavilja, puitu ja puimaton, sekä riisi, tattari ja hirssi samoin kuin niistä välittömästi tai välillisesti valmistetut tuotteet julistetaan kulutuksen yleistä säännöstelyä varten takavarikoiduiksi toukokuun 19 päivästä lukien toistaiseksi. Koska viljatuotteiden kulutuksen säännöstelyn toimeenpano tulee aiheuttamaan kansanhuoltolautakunnille runsaasti tehtäviä, on tarpeellista jo nyt selostaa, millä tavalla kansanhuoltoministeriö on suunnitellut viljatuotteiden takavarikoinnin ja säännöstelyn toimeenpantavaksi.

Aika takavarikosta säännöstelyyn.

Vaikka vilja ja viljatuotteet julistetaan takavarikkoon jo toukokuun 19 päivästä lukien, niitä aletaan myydä säännöstelymääräyksiä noudattaen vasta toukokuun 27 päivän aamusta alkaen. Näiden päivien välisenä aikana on voimassa viljan ja viljatuotteiden myyntikielto, jotta kaikkialla voidaan valmistautua yleiseen inventointiin ja jotta kansanhuoltolautakunnat voivat rauhassa suorittaa ne esityöt, jotka säännöstelyn voimaan astuminen edellyttää tulevan suoritetuiksi. Myyntikiellosta on kuitenkin toukokuun 26 päivän iltaan asti sallittu seuraavat poikkeukset:

- 1) leipomot saavat vapaasti toimittaa ja leipämyymälät vapaasti myydä tuoretta leipää välttämättömä tarvetta varten;
- 2) kotitalouksissa saadaan perheen ravinnoksi käyttää säännöstelymääräysten mukaisia päivänannoksia ja majoitus- ja ravitsemisliikkeissä saadaan tavalliseen tapaan tarjoilla leipää ja viljatuotteista valmistettuja ruokia;

Ainoastaan kansanhuoltolautakunnan jäsenten tietoon.

Kansanhuoltolautakunnille.

3) mikäli kevätkylvöjä on vielä suorittamatta, saadaan siemenviljaa kylvää peltoon noudattaen niitä määräyksiä, jotka jäljempänä mainitaan siemenviljan käytöstä;

4) eläinten rehuksi saadaan käyttää kauraa, ohraa tai sekaviljaa, kuitenkin vain siten, että viljaa syötetään eläimille samassa suhteessa kuin niille voidaan syöttää toukokuun 26 päivän jälkeen säännöstelymääräyksiä noudattaen; sekä

5) muissa välttämättömissä tapauksissa kansanhuoltolautakunta voi antaa väliaikaisen ostoluvan viljan tai viljatuotteiden hankkimista varten, jolloin lautakunnan on ohjeena pidettävä sitä, että tällaisia lupia voidaan antaa vain niissä tapauksissa, jolloin kiellon voimassa pitäminen aiheuttaisi pahaa häiriötä elämän säännölliseen menoon.

Viljan ja viljatuotteiden inventointi.

Varastoilmoituslomakkeet. Jotta päästään selville siitä, paljonko maassa on viljaa ja viljatuotteita, on ne inventoitava, ennen kuin niiden kulutuksen säännöstely alkaa. Inventointi suoritetaan siten, että viljan ja viljatuotteiden omistajat jättävät kansanhuoltoviranomaisille kirjallisen ilmoituksen hallussaan olevista vilja- ja viljatuotemääristä. Tätä tarkoitusta varten kansanhuoltolautakunnille on jo lähetetty varastoilmoituslomakkeita. Niitä on kolmea lajia. Niiden suhteen on huomattava:

- 1) että maanviljelijät ja ne muut yksityiset ruokakunnat, joiden täytyy varastostaan varata siemenviljaa tai eläinten rehua, tekevät varastoilmoituksensa lomakkeella N:o J 34;
- 2) että muut yksityiset ruokakunnat tekevät varastoilmoituksensa lomakkeella N:o J 31; sekä
- 3) että tukku- ja vähittäismyyntiliikkeet, ravintolat, leipomot, sairaalat, sisäoppilaitokset,

vankilat ja muut näihin verrattavat laitokset tekevät varastoilmoituksensa lomakkeella N:o J 36.

Nämä varastoilmoitukset on jätettävä sen paikkakunnan kansanhuoltolautakunnalle, jonka alueella ilmoituksen tehnyt ruokakunta tai liikkeen tai laitoksen keskus on, välittämättä siitä, missä kunnassa niiden hallussa oleva vilja on varastoitu.

Inventoimislomakkeiden jako. Jotta viljan ja viljatuotteiden haltijat voivat määräpäivänä laatia varastoilmoituksensa, kansanhuoltolautakuntain on huolehdittava, että varastoilmoituslomakkeet tulevat kohta toukokuun 19 päivän jälkeen jaetuiksi ilmoitusvelvollisille. Jos lomakkeita ei muuten voida jakaa, on yleisölle annettava tiedoksi, missä niitä on saatavana. Samalla on kehoitettava ilmoitusvelvollisia ajoissa noutamaan lomakkeet, koska niiden täyttämässä on runsaasti työtä ja koska niihin on muutenkin hyvä ennakolta tutustua. Kansanhuoltolautakunnan on tämän tähden viipymättä päätettävä, missä ja miten inventoimislomakkeita jaetaan.

Maanviljelijäruokakuntain varastoilmoitukset. Maanviljelijäruokakuntain varastoilmoituksia laadittaessa ruokakuntain päämiesten tulee ottaa huomioon seuraavat ohjeet:

1) Lomakkeeseen on ensiksi merkittävä koko se vilja- ja viljatuotemäärä, joka maanviljelijän hallussa on toukokuun 26 päivänä. Kokonaisvarastoa ilmoitettaessa ei niin muodoin saa jättää laskuista pois niitä viljamääriä, jotka maanviljelijä aikoo säännöstelymääräysten mukaisesti varata oman ruokakuntansa elatukseen, siemeneksi tai eläinten rehuksi. Laskelmasta ei saa jättää pois myöskään sellaisia viljatuotteita kuin jauhoja, suurimoita, leipää, makaroonia jne., jotka ruokakunta on ruokatalouttaan varten hankkinut.

2) Maanviljelijäin hallussa olevista viljatuotteista saadaan varata ruokakunnan elatukseen 54 kiloa kutakin ruokakuntaan kuuluvaa henkilöä kohden. Tämän tähden inventoimislomakkeeseen on merkittävä kaikkien niiden ruokakuntaan kuuluvien henkilöiden nimet, joille viljatuotteita omaa elatusta varten halutaan varata, sekä tehtävä laskelma siitä viljamäärästä, jonka maanviljelijä voi omasta varastosta ruokakuntansa elatukseen viljatuotteita varata. Jos viljatuotteita voidaan varata 54 kiloa henkilöä kohden, sen tulee riittää syyskuun 29 päivään 1940 asti. Kuten jäljempänä tullaan mainitsemaan, maanviljelijän ruokakuntaan ei lueta siirtoväkeä eikä sitä varten saa varata viljaa.

Mikäli viljelijällä ei ole varastossaan ruokakuntansa elatukseen riittävästi viljatuotteita, ruista ja vehnää, tulee hänen varata ruokakuntansa ravinnoksi jauhamatonta ohraa ja kauraa. Niitä saadaan ravinnoksi varata kaksinkertainen määrä. Mikäli viljelijä ei itse halua, ei hänen ole pakko varata kauraa ruokakuntansa elatukseen enempää kuin 10 kiloa henkeä kohden.

Siltä varalta, että maanviljelijäruokakuntaan haluttaisiin säännöstelyn voimassa ollessa ostaa myymälöistä sellaisia viljatuotteita, joita ei omassa taloudessa valmistu, kuten esim. riisi, suurimoita ja makaroonia, voidaan menetellä siten, että ruokakunnan päämies pyytää yhdelle ruokakunnan jäsenelle leipäkortin. Jos hän halua näin menetellä, siitä on tehtävä merkintä inventoimislomakkeeseen. Näin meneteltäessä henkilölle, jolle korttia pyydetään, ei saa ruokakunnan hallussa olevasta varastosta varata hänen elatukseensa viljatuotteita.

3) Eläkeläisten ja muonamiesten sekä heidän ruokakuntaansa kuuluvien elatukseen ei viljaa saa varata, vaan se osa varastoa, joka on mahdollisesti säästetty heitä varten, on ilmoitettava maanviljelijän varastoksi. Muonamiesten ja eläkeläisten kanssa tehtyjen luontaispalkkaa koskevien sopimusten perusteella ei siis säännöstelyn aikana saa viljaa ja viljatuotteita luovuttaa muuten kuin siten, kuin jäljempänä maanviljelijäin viljan luovuttamisesta puhuttaessa lähemmin sanotaan.

4) Niitä kylvöjä varten, jotka maanviljelijä aikoo suorittaa toukokuun 26 päivän ja syyskuun 29 päivän välisenä aikana, saadaan varata siemenviljaa kansanhuoltoministeriön päätöksen mukaan seuraavasti: ruista 175 kg., syysvehnää 175 kg., kevätvehnää 250 kg., ohraa 200 kg., kauraa 200 kg. ja sekaviljaa 200 kg. kylvettävää peltohehtaaria kohden. Siitä, paljonko maanviljelijä voi omasta varastostaan varata itselleen siemenviljaa, hänen tulee varastoilmoituslomakkeessa tehdä laskelma. Samalla hänen on ilmoitettava, suurenko peltoalan hän aikoo kylvää.

5) Vielä saadaan maanviljelijän hallussa olevista viljatuotteista varata maanviljelijän ruokittavana olevien eläinten rehuksi seuraavat määrät ohraa, kauraa, tai sekaviljaa eläintä kohden: hevosille 100 kg., yli kahden vuoden vanhoille nautaeläimille 40 kg., yli yhden kuukauden vanhoille sioille 75 kg. sekä yli 6 kuukauden vanhalle siipikarjalle 5 kg. päätä kohden. Muita viljalajeja kuin ohraa, kauraa tai sekaviljaa ei rehuksi saa pidättää ja ohraakin vain

sikäli, kuin kauraa tai sekaviljaa ei ole riittävästi. Inventoimislomakkeessa on edelläänottujen määrien rajoissa tehtävä sitä varten varastussa paikassa laskelma siitä, paljonko maanviljelijä voi omasta varastostaan eläinten rehuksi pidentää viljaa.

6) Leseitä ja viljasta valmistettuja juomia ei julisteta takavarikoiduiksi eikä niitä niin muodoitin tarvitse inventoimislomakkeessa luetella.

7) Maanviljelijäruokakuntien ryhmässä on luonnollisesti sellaisiakin ruokakuntia, joille ei jää, sittenkuin hallussa olevasta varastosta on vapautettu takavarikosta siemeneksi ja rehuksi menevä viljamäärä, omaan elatukseen viljatuotteita sitä määrää, joka tarvitaan syyskuun 29 päivään asti. Tällaisille ruokakunnille on annettava puuttuvaa määrää vastaavat leipäkortit sillä tavalla, kuin leipäkorttien jakelusta jäljempänä puhuttaessa lähemmin selostetaan.

Muiden yksityisten ruokakuntien varastojen inventointi. Myöskin muiden yksityisten ruokakuntien tulee kansanhuoltolautakunnalle ilmoittaa, paljonko niiden hallussa on viljaa ja viljatuotteita. Niiden on ilmoitettava varastonsa lomakkeella N:o J 31, jonka toisella sivulla on tilaa varastoilmoituksen tekemistä varten. Ruokakunnan päämiehen on varastoilmoitukseensa merkittävä kaikki ruokakunnan hallussa olevat viljan, jauhojen, suurimoiden, leivän, makaroonien ja muiden viljatuotteiden määrät. Jos ruokakunnan hallussa on kauraa tai jauhamatonta ohraa ja sitä varataan ruokakunnan omaan elatukseen, se saadaan tältä osalta ottaa laskelmaan puolesta painostaan. Jos ruokakunnan puolesta haetaan leipäkortit ennen toukokuun 26 päivää, jonka päivän varasto on ilmoitettava, saa ruokakunnan päämies ilmoituspäivänä olevasta varastosta vähentää sen määrän viljatuotteita, jonka hänen ruokakuntansa toukokuun 26 päivään mennessä voimaan tulevia säännöstelymääräyksiä noudattaen tarvitsee elatukseen. Hänen on kuitenkin otettava varaston lisäyksenä huomioon se tuoreen leivän määrä, jonka hän mahdollisesti tulee ennen 27 päivää toukokuuta vielä ostamaan.

Jos ruokakunnan hallussa on viljatuotteita enemmän kuin se on oikeutettu säännöstelymääräyksiensä mukaan kuluttamaan ennen syyskuun 29 päivää, ylijäämä jää takavarikkoon ja ruokakunta on velvollinen luovuttamaan sen, milloin niin määrätään, yleiseen kulutukseen.

Liike- ja muiden laitosten varastojen inventointi. Liikkeiden ja laitosten tulee ilmoittaa niiden

hallussa toukokuun 26 päivänä olevien viljatuotteiden määrä kansanhuoltolautakunnalle lomakkeella N:o J 36. Niidenkin on ilmoitettava kaikki niiden hallussa olevat viljan, jauhojen, ryynien, leivän, makaroonien, maltaiden ja muiden viljatuotteiden määrät.

Liikkeen, jolla on varastoja useassa myymälässä, ravintolassa tai varastohuoneessa joko yhden tai usean kunnan alueella, tulee ilmoittaa kaikki tällaiset varastonsa yhtenä varastona keskuspaikkansa kansanhuoltolautakunnalle. Leipomojen varastot on kuitenkin ilmoitettava erikseen.

Matkalla olevat vilja- ja viljatuotemäärät on vastaanottajan ilmoitettava varastokseen.

Kansanhuoltoministeriölle tehtävät varastoilmoitukset. Valtion viljavaraston, kauppamyllyjen, panimoiden, mallastimoiden sekä makarooni- ja keksitehtaiden tulee ilmoittaa toukokuun 26 päivänä oleva varastonsa suoraan kansanhuoltoministeriölle, minkä vuoksi kansanhuoltolautakunnille ei niiden hallussa olevista varastoista tehdä mitään ilmoitusta.

Ruokakunnat.

Viljatuotteiden kaupan ja kulutuksen säännöstelyssä tarvittavat leipäkortit tullaan jakamaan ruokakunnittain, kuten jaettiin sokerikortitkin. Sen vuoksi jokainen ruokakunnan päämies on velvollinen ilmoittamaan ruokakuntaansa kuuluvien henkilöiden nimet ja heitä koskevat tarvittavat henkilötiedot. Nämä tiedot on kirjoitettava samaan lomakkeeseen, jolla varastotkin ilmoitetaan. Yhteisistä ruokakunnista, kuten sairaaloista, vankiloista ja muista sellaisista ilmoitetaan nämä tiedot lomakkeella N:o J 31.

Ruokakuntaan kuuluviksi ilmoitetaan kaikki ne, jotka asuvat yhdessä ja elävät samassa ruokataloudessa. Tässä suhteessa on otettava huomioon seuraavaa:

1) Jos perheen luona asuu perheen ruoassa muita henkilöitä kuin perheen omia jäseniä, perheen päämiehen on ilmoitettava heidät omaan ruokakuntaansa, eivätkä he saa hakea leipäkorttia erikseen. Siten esim. koululainen, joka oleskelee silloin, kun kortteja jaetaan, vieraiden luona ja ruoassa, ilmoitetaan siihen ruokakuntaan, jonka luona hän asuu, eivätkä hänen omaisensa saa hakea hänelle leipäkorttia. Samoin menetellään muissa vastaavaisissa tapauksissa. Niinpä ei sotapalveluksessa olevaa saa lukea mihinkään yksityiseen ruoka-

kuntaan kuuluvaksi eikä hänelle saa hakea leipäkorttia.

2) Maanviljelijäruokakuntaan katsotaan kuuluvan kaikki talon ruoassa olevat. Muonamiehet ja eläkeläiset muodostavat kukin oman ruokakuntansa. Kotona poissa olevien suhteen on maanviljelijäperheessäkin otettava huomioon, mitä edellisessä kohdassa heistä on sanottu.

3) Sairaaloissa, lepokodeissa, sisäoppilaitoksissa, vankiloissa, työ- ja kasvatuslaitoksissa ja muissa sellaisissa oleskelevat muodostavat yhteisen ruokakunnan. Laitoksen johtajan tai isännöitsijän velvollisuutena on ilmoittaa laitoksessa olevat henkilöt yhteiseksi ruokakunnaksi ja hakea ja jakaa heille leipäkortit. He eivät saa muuta tietä hakea itselleen leipäkorttia.

4) Yksin omassa taloudessa elävät muodostavat oman ruokakuntansa.

5) Siirtoväkeen kuuluvat perheet ja yksityiset henkilöt muodostavat omia ruokakuntia, vaikkakin ne asuisivat ja ruokailisivat jonkun muun ruokakunnan yhteydessä.

Leipäkortit.

Kansanhuoltoministeriö on lähettänyt kaikille kunnille tarpeellisen määrän leipäkortteja. Niitä on viittä lajia, nimittäin A, B, C, D ja E-kortteja.

A-kortti on annettava kaikille niille kortin saantiin oikeutetuille lapsille, jotka eivät ennen tämän vuoden alkamista ole täyttäneet 7 vuotta välittämättä siitä, ovatko lapsen vanhemmat kevyen tai raskaan työn tekijöitä. Sen saavat siis ne lapset, jotka ovat syntyneet v. 1933 tai sen jälkeen. *A-kortti* oikeuttaa 225 gr:n suuruiseen päivittäiseen viljatuoteannokseen.

B-kortti annetaan kaikille kortin saantiin oikeutetuille kevyehkön työn tekijöille, jotka ennen kuluvaa vuotta ovat täyttäneet 7 vuotta.

Ohjeena mainittakoon, että kevyehkön työn tekijäin ryhmään katsotaan kuuluvan seuraavat henkilöryhmät: kaikki naiset, välittämättä heidän työnsä laadusta, henkisen työn tekijät, vapaiden ammattien harjoittajat, koulunuoriso ja opiskelijat, kauppa-apulaiset, työnjohtajat ja päällysmiehet, eläkkeellä olijat, käsityöläiset, ellei heistä ole toisin määrätty, kangas-, puku- ja vaatetusalan työn tekijät, ravinto- ja nautintoaineteollisuuden työn tekijät, sekä näihin rinnastettavat. *B-kortti* oikeuttaa 300 gramman suuruiseen päivittäiseen viljatuoteannokseen.

C-kortti annetaan ainoastaan miespuolisille raskaan työn tekijöille. Raskaan työn tekijäin ryh-

mään katsotaan kuuluvan: edellistä ryhmää raskaamman puu-, kivi- ja metallityön tekijät, yleensä ulkotyön tekijät sekä huomattavassa määrin eväsruoan varassa olevat. *C-kortti* oikeuttaa 450 gramman suuruiseen päivittäiseen viljatuoteannokseen.

D-kortti on lisäleipäkortti, joita jaetaan erittäin raskasta työtä suorittaville naisille ja miehille. Nämä työntekijät tulevat siis saamaan kaksi korttia, naiset kevyen työn tekijän kortin (*B-kortin*) ja lisäleipäkortin (*D-kortin*) sekä miehet raskaan työn tekijäin kortin (*C-kortin*) ja lisäleipäkortin (*D-kortin*). Erittäin raskaan työn tekijöihin luetaan seuraavat ammattilaiset: ulkotyötä ja siihen verrattavaa työtä tekevät naiset, pesijät, hierojat, kivenhakkaajat ja -poraajat, kiven- ja malminlouhijat, lämmittäjät, paitsi ei öljylämmittäjät, maataloustyöläiset, jotka eivät kuulu omavaraisiin ruokakuntiin, metsä- ja uittotyöläiset, rautatehtaiden, valimojen ja valssilaitosten työläiset sekä rakennustyöläiset. Lisäleipäkortti oikeuttaa 150 gr:n suuruiseen lisäannokseen päivää kohden.

E-kortti on valmistettu niitä varten, jotka ruokailevat pääasiassa ravintolassa. Niillä saadaan viljatuotteista valmistettuja ruokia ravintolasta, mutta niillä voidaan ostaa viljatuotteita myös myymälöistä, jolloin ne oikeuttavat 300 gramman suuruiseen päivittäiseen viljatuoteannokseen.

Leipäkorttien leimaaminen.

Heti, kun leipäkorttilomakkeet ovat saapuneet perille, ne on leimattava kansanhuoltolautakunnan leimalla, jokainen kortti erikseen, jotta ne olisivat valmiit jaettaviksi silloin, kun leipäkorttien jakelu aloitetaan.

Leipäkorttien jakelupaikat.

Jotta leipäkorttien jakelu sujuisi nopeasti, kansanhuoltolautakunnan on etukäteen määrättävä ne paikat, joissa leipäkortteja tullaan jakamaan, ja tiedoitettava niistä yleisölle. Jakelupaikkoja pitää olla riittävästi. Niinikään on hankittava riittävä määrä henkilökuntaa jakoa suorittamaan. Mielessä tulee pitää, että leipäkorttien jakelu tulee tapahtumaan yleensä hitaammin kuin sokerikorttien jakelu tapahtui. Näin siitä syystä, että leipäkortteja jaettaessa on jakajan huolehdittava monesta asiasta. Hänen on ensinnäkin lomakkeeseen merkittyjen henkilöiden iän ja ammatin perusteella ratkaistava, minkälainen leipäkortti kullekin anojalle

annetaan. Senjälkeen hänen tulee lomakkeesta katsoa, paljonko ruokakunnan hallussa on ilmoitettu olevan viljatuotteita ja sen perusteella suoritetaan laskutoimitus, joka osoittaa, montako kuponkia ruokakunnalle tulevista leipäkorteista on irroitettava. Sitten hänen on leikattava irroitettavat kupongit, ennenkuin hän antaa leipäkortit hakijalle. Niiden maanviljelijäruokakuntien suhteen, joille on annettava leipäkortteja, hänen on lisäksi tarkastettava kaikki ne laskelmat, jotka maanviljelijäruokakunnan inventoimislomakkeessa on tehty takavarikosta vapautettavasta viljasta ja laskettava, kauanko omaan elatukseen jäänyt vilja riittää ruokakunnalle ja paljonko kuponkeja ruokakunnalle tulevista leipäkorteista niin muodoin on irroitettava. Nämä tehtävät vaativat erittäinkin kuponkien eriarvoisuuden tähden suorittajalta harkintakykyä ja huolellisuutta, koska erehdyksien vaara on suuri.

Leipäkorttien jakelu.

Korttien jakaminen voidaan aloittaa lautakunnan harkinnan mukaan kohta toukokuun 19 päivän jälkeen, mutta viimeistään se olisi aloitettava toukokuun 24 päivänä.

Leipäkorttien jakelu alkaa, kuten jo on selvinyt, siten, että maanviljelijäruokakuntien päämiehet saavat itselleen kansanhuoltolautakunnalta lomakkeen N:o J 34 ja muiden sekä yksityisten että yhteisten ruokakuntien päämiehet lomakkeen N:o J 31. Kaupungeissa ja muuallakin, missä pidetään talonkirjaa, käynee lomakkeiden jakaminen mukavimmin siten, että talonomistaja, isännöitsijä tai talonmies hakee kansanhuoltolautakunnasta niitä niin monta kuin talossa on ruokakuntia ja jakaa yhden niistä kullekin ruokakunnalle. Ruokakunnan päämiesten on täytettävä nämä lomakkeet. Sittenkuin se on tehty ja lomakkeeseen on merkitty myös ennakkoilmoitus vastaanotetuista leipäkorteista, lomakkeella voidaan käydä noutamassa leipäkortit kansanhuoltolautakunnasta. Kaupungeissa ja kauppaloissa, joissa pidetään talonkirjaa, on sopivinta menetellä niin, että kortit käy noutamassa esim. talon isännöitsijä kaikkia talossa asuvia ruokakuntia varten. Hänen tulee silloin ensinnä kerätä ruokakunnilta täytetyt ja kuitatut ruokakuntalomakkeet ja tulla niiden ja talonkirjan kanssa kansanhuoltolautakuntaan. Kansanhuoltolautakunnassa on verrattava lomakkeet talonkirjaan, jolloin todetaan, että talonkirjaan on merkitty ne henkilöt, joille leipäkortteja haetaan. Kun tämä on tehty, lautakunnan

puolesta on annettava hakijalle vastaava määrä leipäkortteja. Erehdysten välttämiseksi on silloin kunkin ruokakunnan leipäkortit pantava omaan kuoreensa, että ne eivät pääse sekaantumaan, ja kuoren päälle on kirjoitettava ruokakunnan päämiehen nimi. Niillä paikkakunnilla, joissa ei talonkirjaa pidetä, kunkin ruokakunnan päämies voi itse hakea leipäkortit kuitaamallaan lomakkeella. He voivat myös, jos se matkan etäisyyden tähden tai jostakin muusta syystä on toivottavaa, antaa lomakkeensa jonkun uskotun henkilön haltuun ja pyytää tätä noutamaan leipäkortit. Yhteisten ruokakuntien puolesta on laitoksen johtajan käytävä yhteisen ruokakunnan jäsenille hakemassa kuitatulla lomakkeella tarpeellinen määrä leipäkortteja.

Korttien jakelussa aiheuttavat viivytystä erittäinkin maanviljelijäruokakuntain ilmoituslomakkeiden käsittely, koska siinä yhteydessä on suoritettava monta laskutoimitusta. Tästä syystä on määrätty, että niille maanviljelijäruokakunnille, joiden oma varasto riittää ruokakunnan elatukseen vähintään heinäkuun alkuun asti, annetaan leipäkortteja vasta sitten, kun heidän oma varastonsa on säännöstelymääräyksiä noudattaen kulutettu loppuun. Siten saadaan jakelutyö jaetuksi pidemmälle ajalla. Varastonsa näiden ruokakuntain on kuitenkin ilmoitettava toukokuun aikana. Kun tällaisen ruokakunnan varastoilmoitus jätetään, ilmoituksen jättäjälle on sanottava, milloin ruokakunnalle tulevat leipäkortit voidaan kansanhuoltolautakunnalta hakea.

Kun leipäkortteja jaetaan, niistä on leikattava pois ruokakunnan hallussa olevien viljatuotteiden kestämisäikää vastaavat kupongit. Siitä, miten on meneteltävä niiden korttien suhteen, jotka annetaan sellaiselle maanviljelijäruokakunnalle, jonka omat varastot eivät riitä ruokakunnan omaan elatukseen syyskuun 29 päivään asti, esitettäköön seuraava esimerkki.

Otaksutaan, että tällaiseen maanviljelijäruokakuntaan kuuluu 4 henkilöä: mies, vaimo ja 2 alle 7 vuoden vanhaa lasta ja että ruokakunnalla on hallussaan viljatuotteita niin paljon, että sittenkuin siitä on siemenvilja ja rehut erotettu, jäljelle jää omaa elatusta varten vain 100 kiloa. Omaan elatukseen varattavasta viljasta maanviljelijäruokakunnan jäsenet saavat kuluttaa keskimäärin 3 kiloa henkeä ja viikkoa kohden, koska sillä on oikeus varata omaan elatukseen syyskuun 29 päivään asti eli 18 viikon ajaksi viljatuotteita 54 kiloa henkeä kohden. Nyt kysymyksessä oleva ruokakunta saa kuluttaa varastostaan viljatuotteita siis 12

kiloa viikossa. Sen hallussa olevan varaston tulee niin muodoin kestää omaan elatukseen $8\frac{1}{3}$ viikkoa ($\frac{100}{12} = 8\frac{1}{3}$). Kun leipäkortit, jotka on annettava ruokakunnalle vajauksen peittämiseksi, kestävät 18 viikkoa, niistä on leikattava siis $8\frac{1}{3}$ viikon aikaa vastaavat kupongit pois. Korttien jaosta annettujen ohjeiden mukaan nyt kysymyksessä olevan ruokakunnan tulee saada 2 lasten korttia (kortti A), yksi kevyen työn tekijän kortti (kortti B) ja yksi raskaan työntekijän kortti (kortti C), jota paitsi, jos sekä vaimo että mies tekevät maataloustyötä, kummallekin on annettava lisäleipäkortti (kortti D). Kaikista näistä korteista on leikattava pois ensinnä neljän jakelukauden kupongit, jotka yhteensä tekevät 8 viikkoa, siis kaikki ne kupongit, joissa on N:o 1, 2, 3 ja 4, sekä sen lisäksi seuraavan jakelukauden kupongeista, joissa on N:o 5, on joka kortista leikattava pois yksi kokokuponki, joka vastaa 2 päivää eli $1\frac{1}{3}$ viikkoa.

Huomattava siis on, että tällaisissa tapauksissa on aina ensiksi laskettava, kuinka kauan koko ruokakunta voi elää sen hallussa olevalla vilja- ja viljatuotevarastolla, jonka jälkeen kaikille ruokakunnan jäsenille annetaan sellaiset leipäkortit, joihin he ovat oikeutetut ja joista on leikattu pois varaston kestämisäikää vastaavat kupongit.

Muiden yksityisten ruokakuntien suhteen menetellään siten, että lasketaan, montaako kuponkia ruokakunnan hallussa olevat viljatuotteet vastaavat. Jos ruokakunnan jäsenet ovat oikeutetut esim. 300 g. päiväannokseen, varaston painomäärä jaetaan 600 grammalla, koska sellaisen ruokakunnan kortista yksi kahden päivän kuponki vastaa 600 g. Jos ruokakunnan jäsenet ovat oikeutetut 450 g. päiväannokseen, varaston kilomäärä jaetaan vastaavasti 900 grammalla. Osamäärä on irtileikattavien kokokuponkien lukumäärä. Näissä tapauksissa on siis huolehdittava siitä, että irtileikattavien kuponkien painomäärä vastaa ruokakunnan varaston kilomäärää.

Pienemmistä kuin yhden kokokupongin määriä vastaavista viljatuoteeristä ei kuponkeja tarvitse irroittaa.

Kuponkeja irroitettaessa on parasta menetellä niin, että niitä leikataan irti kortin pituussuuntaan, siis eri jakelukautilta, eikä poikittaissuuntaan, jakelukausi kerrallaan, koska kortin omistajalle jää silloin mahdollisuus ostaa esim. tuoretta leipää jo ensimmäiselläkin jakelukaudella. Tätä mahdollisuutta hänelle ei sitä vas-

toin jäisi, jos hän joutuisi kohta menettämään esim. kaikki ensimmäisen jakelukauden kupongit. Samoin on syytä leikata viimeiseksi kortista ravintolakupongit.

Sairaaloiden, vankiloiden ja muiden niihin verrattavien laitosten suhteen menetellään siten, että kaikille laitoksessa oleville annetaan täysi leipäkortti. Laitoksen ilmoittaman varaston määrä merkitään laitokselle avattavaan varastotiliin. Laitoksessa on leikattava siellä oleskelevien henkilöiden leipäkorteista kuponkeja sitä mukaa kuin he siellä oleskelevat ja kupongit on kunkin jakelukauden päätyttyä palautettava kansanhuoltolautakuntaan.

Jos joku leipäkortin saanut myöhemmin siirtyy raskaampaan työhön kuin mitä hän leipäkorttia hakiessaan suoritti, hänellä on oikeus saada vaihdetuksi korttinsa uuteen, suurempaan päiväannokseen oikeuttavaan korttiin. Päinvastaisessa tapauksessa taas, jos joku joutuu keveämpään työhön kuin mitä hän korttia hakiesaan suoritti, kortin omistaja on velvollinen vaihtamaan korttinsa kansanhuoltolautakunnassa pienempään päiväannokseen oikeuttavaan korttiin.

Kuolleen henkilön puolesta omaisten ja sotaväkeen ja armeijan muonaan joutuvan henkilön itsensä on huolehdittava, että näille aikaisemmin mahdollisesti annettu ostokortti tulee palautetuksi kansanhuoltolautakuntaan.

Ravintolakortit. Kun muut leipäkortit kestävät 9 kaksiviikkoista jakelukautta, eli syyskuun 29 päivään asti, kestävät ravintolakortit vain 2 kaksiviikkoista jakelukautta, eli kesäkuun 23 päivään asti. Ravintolakortin saajalle on niin muodoin annettava uusi kortti jo neljän viikon kuluessa. Ravintolakorttiin voi tavallisen leipäkorttinsa vaihtaa niin kevyen, raskaan kuin erittäin raskaankin työn tekijä. Jos erittäin raskaan työn tekijä haluaa saada tavallisen leipäkortin asemesta ravintolakortin, hänelle ei siinä tapauksessa anneta lisäleipäkorttia, vaan hänen on tyydyttävä niihin viljatuotemääriin, jotka hän ravintolasta tai myymälästä ravintolakortillaan saa.

Jos ravintolakortin pyytäjällä on varastossa viljatuotteita, hänenkin kortistaan on irroitettava varastoa vastaava määrä kuponkeja, jolloin kortin kuusi tähteä vastaavat 300 grammaa.

Kun ravintolakortin omistaja kahden jakelukauden kuluessa tulee hakemaan uutta korttia, hänen tarvitsee uuden kortin saadakseen ainoastaan jättää edellisen kortin kanta kansanhuoltolautakunnalle. Edellisen kortin kannalla hän voi pyytää uutta korttia muultakin kansanhuolto-

lautakunnalta kuin siltä, jolta hän on saanut ensimmäisen kortin. Uutta korttia ei kuitenkaan saa antaa, jos hakija ei jätä kansanhuoltolautakunnalle kortin kantaan.

B- ja C-korttien kantaan on, milloin kortin saajalle annetaan lisäleipäkortti, merkittävä joko musteella tai leimalla kansanhuoltolautakunnan leiman viereen näkyvästi kirjain D. Näin on meneteltävä siitä syystä, että B- ja C-kortteja voidaan myöhemmin vaihtaa ravintolakorttiin. Kun vaihtaminen tapahtuu, kansanhuoltolautakunnassa on oltava selvillä siitä, onko ravintolakortin hakijalla B- tai C-kortin lisäksi myös lisäleipäkortti, että myös se voidaan vaatia häneltä pois, ennen kuin ravintolakortti hänelle annetaan. Merkitty D-kirjain osoittaa tämän ja niin merkityn kortin omistajalta on vaadittava pois myös lisäleipäkortti, milloin hän tulee kansanhuoltolautakuntaan vaihtamaan leipäkorttinsa ravintolakorttiin.

Tilapäisesti maassa oleskelevalle ulkomaalaiselle mahdollisesti annettavan leipäkortin kantaan on kirjoitettava sana „Ulkomaalaiselle”. Sellaista kortin kantaan, jossa on tämä sana, ei vaihdeta kansanhuoltolautakunnassa ollenkaan uuteen korttiin, vaan sellaisen kortin omistajan on sitten kun kaikki kupongit ovat tulleet hänen kortistaan käytetyiksi, uudelleen jätettävä kansanhuoltolautakunnalle hakemus leipäkortin saamisesta. Silloin hänen on myös selostettava oleskelunsa tarkoitus sekä ilmoitettava, kauanko hän aikoo maassa olla. Korttia annettaessa ulkomaalaiselle on ilmoitettava, että kortin kanta siinä jäljellä olevine kuponkeineen on ennen maasta poistumista palautettava kansanhuoltolautakunnalle.

Sotaväessä olevien leipäkortit. Puolustuslaitoksen kanssa on sovittu siitä, että sotapalveluksessa olevien miesten suhteen menettellään leipäkorttien jaossa seuraavalla tavalla:

1) Kaikki ne, jotka eivät ole armeijan muonassa, hakevat ja saavat leipäkortin tavalliseen tapaan.

2) Ne armeijan muonassa olevat, jotka vapautetaan ennen kesäkuun 1 päivää, saavat oikeuden hakea itselleen tavalliseen tapaan asuinpaikkakuntansa kansanhuoltolautakunnalta leipäkortin, sitten kun he saapuvat asuinpaikkakunnalleen. Heidän on kuitenkin tällöin näytettävä kansanhuoltolautakunnalle sotilaspassin, jossa on merkintä, milloin heidät on vapautettu. Tästä menettelystä johtuu, että kun ruokakuntien päämiehet hakevat leipäkortteja, mihinkään ruokakuntaan ei saa merkitä henkilöä, joka kort-

tien jakelun aikana vielä on armeijassa, lukuunottamatta tietysti edellä 1) kohdassa mainittuja tapauksia.

3) Ne henkilöt, jotka vapautetaan armeijasta kesäkuun 1 päivänä tai sen jälkeen, saavat joukko-osastoista lähtiessään sotilasleipäkortin. Asuinpaikkakunnalleen tultuaan he voivat kansanhuoltolautakunnassa vaihtaa tämän sotilasleipäkortin sellaiseen leipäkorttiin, jonka saantiin he ovat oikeutetut, jos he esittävät sotilaspassin, jossa on merkintä, että passin omistaja on vapautettu kesäkuun 1 päivänä tai sen jälkeen. Heille annettavasta leipäkortista leikataan silloin pois se määrä kuponkeja, jotka vastaavat sitä aikaa, joka on kulunut säännöstelyn alkamisesta kortin antopäivään asti tai enemmänkin, jos sotilaskortista on jo irroitettu seuraavien päivien kuponkeja. Ellei henkilö, joka on vapautettu sotapalveluksesta 1 päivänä kesäkuuta tai sen jälkeen, esitä sotilaspassiaan, jossa on merkintä vapauttamisesta, ja luovuta sotilasleipäkorttiaan, hänelle ei voida tavallista leipäkorttia antaa.

4) Ne sotilaat, jotka pääsevät toukokuun 26 päivän jälkeen lyhyelle lomalle, saavat joukko-osastosta lähtiessään sotilasleipäkortin, jota he voivat lomalla ollessaan käyttää. Kun he saapuvat takaisin joukko-osastoon, sotilasleipäkortti otetaan heiltä pois.

5) Sotapalvelukseen jäävät ja armeijan muonassa olevat eivät saa leipäkorttia.

Mihin leipäkortit oikeuttavat.

Yksityiset henkilöt saavat leipäkortilla ostaa elatukseensa viljatuotteita joko myymälästä, ravintolasta tai maanviljelijältä. Myyjän on silloin aina irroitettava ostajan leipäkortista myytyä määrää vastaavat kupongit ottaen huomioon:

1) että yksi kokonainen A-kuponki vastaa lapsen kahden päivän annosta eli 450 grammaa;

2) että yksi kokonainen B-kuponki vastaa kevyehkön työn tekijän kahden päivän annosta, eli 600 grammaa;

3) että yksi kokonainen C-kuponki vastaa raskaan työn tekijän kahden päivän annosta, eli 900 grammaa;

4) että yksi kokonainen D-kuponki vastaa kahden päivän lisäannosta, eli 300 grammaa;

5) että E-kupongeissa kaksi tähteä vastaavat ravintola-ateriaa, jonka yhteydessä tarjoillaan viljatuotteista valmistettuja ruokia: leipää, velliä, puuroa jne.; ateriasa saa, mutta ei tarvitse

olla useammanlaisia viljatuotteista valmistettuja ruokia; joka tapauksessa viljatuotteita sisältävästä ateriasta on kortista aina irroitettava kaksi tähteä; yksi tähti irroitetaan kahvileipäannoksesta; vaikka viljatuotemäärät voivat siis ruoka-aterioissa paljonkin vaihdella, ravintolan puolesta on kuitenkin pyrittävä säännöstelemään niin, että viljatuoteaineita sisältävässä aterias-
saa niitä on keskimäärin 100 grammaa ja kahvileipäannoksessa 50 grammaa;

6) että se, mitä edellä on sanottu E-kupon-geista, koskee myös B ja C korteissa olevia ra-
vintolakupongeja;

7) että niin B, C kuin E korteissa olevilla ravintolakupongeilla voidaan ostaa viljatuot-
teita myös myymälästä, jolloin kuusi B tai E kortissa olevaa tähteä yhteensä vastaavat yhden päivän annosta eli 300 grammaa ja sama määrä C kortissa olevia tähtiä 450 grammaa; myymä-
löissä vastaa E kortti siis B korttia;

8) että viljatuotteita voidaan ostaa ainoas-
taan kulloinkin kulumassa olevana jakelukau-
tena voimassa olevilla kupongeilla;

9) että viljatuotteita myydessä yhdellä ku-
pongilla annetaan kaikkia muita viljatuotteita kupongin edustama painomäärä, paitsi tuoretta leipää, jota annetaan kolmannes enemmän; yh-
dellä A-kupongilla saadaan siis tuoretta leipää 600 g., B-kupongilla 800 g., C-kupongilla 1,200 g. ja D-kupongilla 400 g.

Viljan ja viljatuotteiden kauppa.

Maanviljelijät. Ne maanviljelijät, joilla on hal-
lussaan takavarikon alaista viljaa, ovat velvolli-
set luovuttamaan sen yleiseen kulutukseen joko vapaaehtoisessa kaupassa tai kansanhuoltominis-
terion antaman luovutusmääräyksen perusteella. Heillä on useita mahdollisuuksia luovuttaa vil-
jaansa kulutukseen. He voivat ensinnäkin myydä sitä leipäkortin kuponkeja vastaan. Tätä mahdollisuutta he voivat käyttää erittäinkin luov-
uttaessaan viljaa eläkeläisille ja muonamiehille, joille he eivät saa muuten varata sopimuksen mukaista viljaa. Luovuttaessaan viljaa eläkeläi-
sille tai muonamiehille maanviljelijät voivat me-
netellä esim. niin, että luontaispalkkasopimukset puretaan kokonaan ja ne korvataan rahalla, jol-
loin eläkeläiset ja muonamiehet saavat rahalla ostaa tarvitsemansa viljan mistä haluavat, tai siten, että maanviljelijä luovuttaa luontaispalk-
kasopimusta vastaan eläkeläisille ja muonamie-
hille sen määrän viljaa, jonka nämä voivat leipä-

korteillaan saada ja korvaa ainoastaan lopun luontaispalkkasopimuksesta rahalla.

Luovuttaessaan viljaa ostokortin kuponkeja vastaan luontaispalkkaa nauttiville tai muille maanviljelijän on aina irroitettava ostajan leipä-
korteista luovutettua viljamäärää vastaava määrä kuponkeja ja talletettava ne huolellisesti. Hän ei saa siis antaa leipäkorteilla viljaa enemmän kuin irroitettut kupongit edellyttävät.

Maanviljelijä voi myös myydä takavarikon alaista viljaa kansanhuoltolautakuntain antamia ostolupatodistuksia vastaan. Ostajana voi olla mikä tahansa sellainen liike, laitos tai yksityinen henkilö, joka on saanut ostolupatodistuksen vil-
jan ostamista varten. Myytyään viljaa ostolupa-
todistuksia vastaan maanviljelijän tulee huolelli-
sesti säilyttää siten haltuunsa saamat ostolupa-
todistukset.

Vielä maanviljelijä voi myydä takavarikon alaista viljaa valtion viljavarastolle ja kansan-
huoltoministeriön hyväksymille kauppayllyille kansanhuoltoministeriön leimalla varustettuja kuitteja vastaan. Näillä laitoksilla on nimittäin oikeus ostaa viljaa vapaasti, mutta niiden tai niiden valtuuttamien asiamiesten tulee antaa maanviljelijälle, joka viljan myy, osto-
kuitti, jossa on painettuna kansanhuoltominis-
terion leima. Myös näin saamansa ostokuitit maan-
viljelijän on säilytettävä.

Maanviljelijälle, jonka hallussa on takavari-
kon alaista viljaa, on kansanhuoltolautakunnassa avattava varastotili. Siihen on merkittävä saa-
nut-puolelle se takavarikoitu viljamäärä, joka maanviljelijällä takavarikoimispäivänä on. Eri viljalajeja ei tarvitse erottaa, vaan tiliin mer-
kitään kaikkien viljalajien yhteinen kilomäärä. Tilin antanut-puolelle on kunkin jakelukauden päätyttyä merkittävä se kilomäärä, jota asian-
omaisen maanviljelijän palauttavat kupongit, ostolupatodistukset ja kuitit yhteensä edustavat. Maanviljelijän on nimittäin kunkin jakelukau-
den päätyttyä palautettava kansanhuoltolauta-
kunnalle ne kupongit, ostolupatodistukset ja kui-
tit, joita vastaan hän on luovuttanut viljaa tai viljatuotteita.

*Valtion viljavarasto ja kansanhuoltominis-
terion hyväksymät kauppayllyt* saavat ostaa, kut-
ten edellä sanotustakin on selvinnyt, maanvilje-
lijöiltä viljaa vapaasti, ilman ostolupatodistuk-
sia. Ne saavat ostaa sitä joko suoraan tai val-
tuuttamiensa asiamiesten välityksellä. Niiden
sekä niiden asiamiesten ostovaltuutena on
ostokuittikirja, joka sisältää kansanhuolto-
ministeriön leimalla varustettuja ostokuit-

teja. Jokaisesta näille laitoksille ostetusta viljamäärästä ostajan tulee antaa myyjälle tällainen kuitti. Valtion viljavaraston ja kansanhuoltoministeriön hyväksymien kauppamylyjen varastoista pidetään tiliä kansanhuoltoministeriössä. Jokainen niille ostettu viljamäärä siirtyy niiden tilille kohta kun vilja on ostettu.

Tukkuliikkeet saavat ostaa viljatuotteita valtion viljavarastosta ja kauppamylyistä ilman ostolupatodistusta, mutta valtion viljavaraston ja kauppamylyjen tulee ilmoittaa lähetyksistään sen kunnan kansanhuoltolautakunnalle, jonka alueella viljan saanut tukkuliike sijaitsee, jotta nämä määrät voidaan merkitä asianomaisen tukkuliikkeen varastotilille. Tukkuliikkeille voidaan antaa ostolupatodistuksia viljan tai viljatuotteiden hankkimista varten myös muualta kuin näiltä laitoksilta. Myydä ne saavat viljatuotteita ainoastaan ostolupatodistuksia vastaan. Tukkuliikkeiden tarkkailukirjanpidossa merkitään varastotilin saanut-puolelle valtion viljavaraston ja kauppamylyjen lähetykset sekä ostolupatodistuksilla hankitut määrät. Antanut-puolelle merkitään kunkin tilikauden päätyttyä tilitetyt ostolupatodistukset.

Vähittäismyyntiliikkeet, leipämyymälöitä lukuunottamatta, joista puhutaan jäljempänä, saavat ostaa viljatuotteita ainoastaan esittämällä ostolupatodistuksen, lukuunottamatta tukkuliikkeiden välityksellä suoraan valtion viljavarastosta tai kauppamylystä tulleita eriä, jotka ne saavat näiden laitosten lähetyksilmoitusten perusteella. Kansanhuoltolautakunnan on annettava vähittäismyyntiliikkeille ostolupatodistuksia viljatuotteiden hankkimista varten sopivaksi harkitsemaansa myyntiaikaa varten. Vähittäismyyntiliikkeet saavat myydä viljatuotteita ainoastaan leipäkortin kuponkeja ja ostolupatodistuksia vastaan. Jakelukauden aikana myönnettyt ostolupatodistukset ja jakelukauden päätyttyä palautetut kupongit ja ostolupatodistukset on merkittävä asianomaisen vähittäismyyntiliikkeen varastotiliin, myönnettyt ostolupatodistukset saanut-puolelle ja palautetut kupongit ja ostolupatodistukset antanut-puolelle.

Leipomot saavat ostaa viljatuotteita leivän valmistusta varten ainoastaan esittämällä ostolupatodistuksen. Kansanhuoltolautakuntien on myönnettävä niille ostolupatodistuksia ottaen huomioon niiden valmistusmäärän ja sen, että niiden varastot eivät tule tarpeettoman suuriksi. Valmistamansa leivän leipomo saa lähettää leipämyymälöihin, ravintoloihin ja laitoksiin vaatimatta niiltä ostolupatodistuksia, mutta lei-

pomoiden tulee ilmoittaa kunkin jakelukauden lähetykset kansanhuoltolautakunnalle, tuoreen leivän bruttopainon ja kuivan leivän painon erikseen. Tarkkailukirjanpidossa merkitään leipomon tilin saanut-puolelle sille myönnettyjen ostolupien määrä. Tilin antanut-puolelle merkitään leipomon ilmoittamien lähetyksien kokonaiskilomäärä, jolloin tuoreen leivän paino muunnetaan kuivan leivän painoksi siten, että tuoreen leivän painosta vähennetään neljännes ja vain jäännös merkitään tiliin. Siten esim. lähetytystä 200 kilosta tuoretta leipää otetaan tilin antanut-puolelle ainoastaan 150 kiloa.

Kansanhuoltolautakunnassa on leipomon lähetyksilain perusteella merkittävä leipomon lähetykset asianomaisen myymälän, ravintolan tai laitoksen tiliin. Jos jonkun leivän saajan tarkkailutiliä pidetään toisessa kunnassa, niille lähetetyt määrät on leipomon ilmoitettava asianomaisen kunnan kansanhuoltolautakunnalle merkittäväksi siellä leivänsaajan tiliin. Leipomon omaa varastotiliä hoidettaessa toiseenkin kuntaan menneet määrät on kuitenkin merkittävä leipomon tiliin varaston vähennyksenä. Leipomon on sen vuoksi ilmoitettava toisessakin kunnassa oleville leivän saajille menneet leipälähetykset myös kotipaikkansa kansanhuoltolautakunnalle. Sen ne voivat tehdä sopivimmin ottamalla toiseen kuntaan menneistä lähetyksilmoituksista jäljennökset ja liittämällä ne omaa kuntaa koskevaan lähetyksilmoitukseen.

Leipämyymälät saavat leipomoista tilaamansa leivän ilman ostolupatodistuksia, leipomojen lähetyksilain perusteella. Ne saavat myydä leipää ainoastaan ostokortin kuponkeja tai ostolupatodistuksia vastaan. Tuoretta leipää myydessään niiden tulee ostajalle aina antaa kolmannelta suurempi kilomäärä kuin kuponkien tai ostolupatodistuksen paino edellyttää. Niiden varastotiliin saanut-puolelle merkitään leipomojen lähetyksilistoista poimitut niille lähetetyt leipämäärät vähentämällä sitä ennen tuoreen leivän painosta neljännes. Jos myymälässä myydään myös ostolupatodistuksilla hankittuja viljatuotteita, on myös ostolupatodistusten kilomäärä merkittävä tarkkailutilin saanut-puolelle. Leipämyymäläin varastotilin antanut-puolelle merkitään kunkin jakelukauden päätyttyä palautetut kupongit ja ostolupatodistukset.

Ravintolat ja laitokset, kuten sairaalat, vankeilat, sisäoppilaitokset ja muut sellaiset saavat ostaa viljatuotteita ainoastaan ostolupatodistuksia vastaan, lukuunottamatta suoraan leipomoista ostettua leipää, jonka ne saavat leipomon lähe-

tysilmoituksien perusteella. Niiden varastotiliin saanut-puolelle merkitään niille myönnettyjen ostolupatodistuksien ja leipomon lähettämien leipälähetysten yhteinen painomäärä. Leipomoista saadun tuoreen leivän painosta on näissäkin tapauksissa vähennettävä neljännes, ennenkuin leivän paino merkitään niiden tilin saanut-puolelle. Tässä kysymyksessä olevien laitosten tarkkailutilin antanut-puolelle merkitään kunkin jakelukauden päätyttyä palautetut kupongit. Kaikki nämä laitokset ovat nimittäin velvolliset tilittämään leipäkortin kuponkeja kuluttamistaan viljatuotteista.

Ammatinharjoittamiseen tarvittavia viljatuotteita, kuten esim. maalarien liisterinvalmistusta varten, kansanhuoltolautakuntien on annettava ostolupatodistuksia. Niitä annettaessa on kuitenkin tarkoin arvioitava myönnettävien määrien suuruus. Tarkkailutille ei näistä viljatuotemääristä tarvitse pitää.

Eläkeläisille ja muonamiehille, jotka nauttivat luontaispalkkaa, on jakelujärjestelmässä myönnetty se etu, että he voivat, jos niin haluavat, ostaa tarvitsemansa viljan tai viljatuotteet neljän jakelukauden, eli 8 viikon kulutusta vastaavissa erissä, kun taas muut viljatuotteita kortilla ostavat saavat viljatuotteita korkeintaan yhden jakelukauden eli kahden viikon kulutusta vastaavissa erissä. Tämä etu on myönnetty eläkeläisille ja muonamiehille siitä syystä, että he ovat tottuneet saamaan luontaispalkkansa tavallisesti kerran kuukaudessa. Mikäli eläkeläiset ja muonamiehet haluavat tällaista etua hyväkseen käyttäen, heidän tulee käydä kansanhuoltolautakunnassa vaihtamassa neljän jakelukauden kupongit ostolupatodistukseen, jolloin ostolupatodistus on kirjoitettava irroitettujen kuponkien painoa vastaavalle määrälle. Jos ostolupatodistus tällöin kirjoitetaan jauhamattoman ohran tai kauran hankkimista varten, niitä voidaan luovuttaa kaksi kertaa niin suuri painomäärä kuin niitä vastaan irroitetaan kuponkeja.

Siemenviljan ja rehun ostamista varten kansanhuoltolautakunnat voivat myöntää ostolupia niille ruokakunnille, joilla on siemen- ja rehuviljan vajausta, kuitenkin korkeintaan sille määrälle, joka varastoilmoituslomakkeessa on laskettu siemen- ja rehuviljan vajaukseksi.

Panimojen, mallastimoiden, keksi- ja makaronitehtaiden ja muidenkin niihin verrattavien tuotantolaitoksien tulee hakea ostolupatodistukset kansanhuoltoministeriöstä. Ilman ostolupatodistusta niille ei voida viljatuotteita myydä.

Viljan ja viljatuotteiden korvausperusteet.

Viljan ja viljatuotteiden kulutuksen säännötelyä koskevassa valtioneuvoston päätöksessä on jätetty kansanhuoltoministeriön tehtäväksi määritellä ne yleiset korvausperusteet, joita on noudatettava, milloin viljan ostaja ja myyjä eivät sovi luovutettavan viljan hinnasta ja korvauksen suuruus jää kansanhuoltolautakunnan määrättäväksi. Tämän johdosta kansanhuoltoministeriö kehoittaa kansanhuoltolautakuntia, milloin ne joutuvat luovutettavan viljan hinnasta syntyneen riidan ratkaisijaksi, toistaiseksi noudattamaan seuraavia ohjeita:

Jos viljan viljelijä vapaassa kaupassa luovuttaa viljaa tahi viljatuotteita ostokortin kuponkeja, ostolupaa tahi ostokuittia vastaan, sopivat myyjä ja ostaja hinnasta. Myyjän tulee kuitenkin noudattaa kansanhuoltoministeriön antamia määräyksiä viljan ja viljatuotteiden hinnoittelusta.

Viljan ja viljatuotteiden ylimmän luovutushinnan kansanhuoltoministeriö määrää vapaana vaunussa lähetysasemalla kauppayllyjen vahvistamilla ostoehdoilla. Tämän perushinnan perusteella kansanhuoltolautakunnan tulee määrätä lopullinen korvaushinta huomioonottaen kuljetuskustannukset asemalle ja laadusta mahdollisesti aiheutuvan hinnan vähennyksen. Jos vilja luovutetaan paikkakunnan kulutukseen, määrätään hinta vapaasti vastaanottopaikalla. Jos luovutusmääräys koskee viljatuotteita, määrää kansanhuoltolautakunta luovutushinnan, huomioonottaen kansanhuoltoministeriön myöhemmin antamat ohjeet korvauksen määräämisperusteista.

Myllyt.

Myllyt saavat jauhaa viljaa ainoastaan jauhatuslupan perusteella. Sen, joka haluaa jauhattaa viljaa, on siis saatava sitä ennen kansanhuoltolautakunnalta jauhatuslupatodistus. Näin on meneteltävä siitä syystä, että voidaan valvoa, ettei sellaista viljaa, jota ei ole ilmoitettu takavarikkoon, myllyissä jauhetta. Kun jauhatuslupaa haetaan, kansanhuoltolautakunnan on sen vuoksi tutkittava, onko hakija aikaisemmin ilmoittanut joko oman perheensä elatukseen tai takavarikkoon pantavaksi sen viljamäärän, jolle jauhatuslupaa haetaan.

Jauhatuslupaa ei kuitenkaan tarvita seuraavissa tapauksissa:

1) kansanhuoltoministeriön hyväksymissä kauppayllyissä niiden omasta viljasta myyntiä varten tapahtuvaan jauhatukseen;

2) viljelijän omistamassa myllyssä hänen ruokakuntansa ravinnoksi takavarikon alaisuudesta vapautetun viljan jauhatukseen; ja

3) takavarikon alaisuudesta vapaan tai ostolupatodistusta vastaan luovutettavan ohran, kauran tai sekaviljan rouhimiseen kotieläinten tarpeeksi.

Myllyn on pidettävä kansanhuoltoministeriön hyväksymän kaavan mukaista jauhatuskirjaa ja palautettava sen haltuun joutuneet jauhatusluvut kunkin jakelukauden päätyttyä jauhatuskirjan kanssa kansanhuoltolautakuntaan. Kansanhuoltolautakunnassa on jauhatuslupatodistuksista merkittävä niissä mainitut jauhatustappiot asianomaisen jauhattajan tiliin varaston vähennyksenä.

Käytännöllisistä syistä menetellään niin, että kullekin myllylle annetaan kaksi jauhatuskirjaa, joista toinen on kansanhuoltolautakunnassa tarkastusta varten silloin kun toinen on myllyssä. Jakelukauden päätyttyä ne vaihdetaan.

Rukiin lestyksi jauhatus on kielletty.

Ostolupatodistukset.

Ostolupatodistukset viljan ja viljatuotteiden hankkimista varten on kirjoitettava samoille lomakkeille kuin on kirjoitettu sokerin ja kahvin ostoluvat. Lupatodistuksessa on aina mainittava, mitä viljaa tai viljatuotetta ostolupa koskee; samoin siihen on kirjoitettava tarkoitus, jota varten viljaa tai viljatuotetta ajetaan ostaa.

Kansanhuoltolautakunnissa pidettävät tarkkailutilit.

Edellä esitetyn perusteella kansanhuoltolautakunnan on avattava tarkkailutili seuraaville kunnan alueella oleville henkilöille ja laitoksille:

1) jokaiselle maanviljelijälle, muonamiehelle, eläkeläiselle ja yksityiselle ruokakunnalle, jolla on hallussaan takavarikon alaisia viljatuotteita,

2) jokaiselle viljatuotteita välittävälle tukku- liikkeelle,

3) jokaiselle viljatuotteita myyvälle vähittäis- liikkeelle, ravintolalle, kahvilalle ja leipämyymälälle,

4) jokaiselle leipomolle,

5) jokaiselle sairaalalle, vankilalle, sisäoppi- laitokselle tai muulle näihin verrattavalle laitok- selle, sekä

6) jokaiselle muulle yksityiselle henkilölle, liik- keelle tai laitokselle, joka myyntiä tai tarjoilua varten hankkii viljatuotteita.

Muuten on varastotilinpidon suhteen huomatta- va seuraavaa:

1) Tilejä avattaessa jokaiseen tiliin on saanut- puolelle ensimmäisenä vientinä merkittävä inven- toinnissa ilmoitettu takavarikkoon jäänyt viljan ja viljantuotteiden varasto. Sen jälkeen jatke- taan tilinpitoa tavalliseen tapaan siten, että va- raston lisäykset merkitään tilin saanut-puolelle ja kunkin jakelukauden päätyttyä kansanhuolto- lautakunnalle jätettyjen kuitti-, ostolupa- ja ku- ponkitilitysten osoittamat vähennykset tilin antanut-puolelle.

2) Varastotileihin merkitään ainoastaan eri vilja- ja viljatuotelajien yhteinen paino eikä eri viljalajeja tarvitse niissä erottaa.

3) Jos sellaisesta ruokakunnasta, jolla on omaan elatukseen varattuja viljatuotteita, joku kuolee, joutuu sotapalvelukseen saaden armeijan muonan, poistuu maasta tai syystä tai toisesta eroaa ruokakunnasta ja hakee itselleen leipäkor- tin, sellaisen henkilön varalla vielä oleva vilja- tuotemäärä joutuu takavarikkoon ja merkitään asianomaisen ruokakunnan varastotiliin varaston lisäyksenä, jos ruokakunta on kokonaan oma- varainen, tai muussa tapauksessa sillä pidenne- tään säännöstelymääräysten mukaisesti muiden ruokakunnan jäsenten omavaraisuutta leikkaa- malla ruokakunnalle luovutetuista leipäkorteista pois vastaava määrä kuponkeja. Samalla tavalla joutuu takavarikkoon se osa varastusta siemen- ja rehuviljasta, jota ei kylvettävän peltoalan supistamisen tai ruokittavien eläinten vähentämisen tähden tarvitakaan varattuun tar- koitukseen. Päinvastaisessa tapauksessa taas, milloin perheelle syntyy lapsi tai viljeltävää peltoalaa lisätään tai ruokittavien eläinten luku lisääntyy, ruokakunnan hallussa olevasta vilja- varastosta voidaan tarvittava viljamäärä hake- muksesta vapauttaa takavarikosta.

4) Kunkin jakelukauden päätyttyä tapahtu- vaa kuittien, ostolupatodistusten ja kuponkien palauttamista varten ei valtion puolesta toimi- teta pusseja, kuten on tehty sokeri- ja kahvi- kuponkitilityksiä varten, vaan kunkin tilittäjän on kääreet hankittava itse. Niiden muodon suh- teen on vaadittava, että ne ovat ehyitä ja siis- tejä ja että kääreen päälle on aina selvästi mer- kitty seuraavat tiedot:

a) jakelukausi, jonka ajalta tilitettävät kui- tit, ostolupatodistukset ja kupongit ovat;

b) tilittävän liikkeen, laitoksen tai yksityisen henkilön nimi ja osoite; sekä

c) erikseen tilitettyjen kuittien, erikseen tili- tettyjen ostolupatodistusten ja erikseen tilitetty-

jen kuponkien määrä; eri viljatuotelajien painoja ei tarvitse erottaa.

5) Milloin jokin liike tai yksityinen henkilö omistaa enemmänkin kuin yhden viljatuotetta myyvän myymälän, ravintolan tai kahvilan, nämä toimipaikat käsitellään yhtenä toimipaikkana, välittämättä siitäkään, että ne sijaitsevat useamman kuin yhden kunnan alueella, ja niille avataan yksi yhteinen varastotili. Menetellään siis toisin kuin meneteltiin sokerin ja kahvin suhteen, joiden varastot oli ilmoitettava kunnittain. Ainoastaan leipomot käsitellään varastokirjanpidossa jokainen erikseen itsenäisenä varastona. Liike tai yksityinen henkilö, jolla on useita myymälöitä, ravintoloita ja kahviloita useamman kuin yhden kunnan alueella, on velvollinen jakelukauden päätyttyä jättämään niistä vain yhden yhteisen tilityksen kotipaikkakuntansa kansanhuoltolautakunnalle.

Kiireellisiä tehtäviä.

Sitten kun kaikki inventoimislomakkeet on palautettu kansanhuoltolautakunnalle ja leipäkorttien jakelu on suurimmalta osalta suoritettu, kansanhuoltolautakunnassa on heti käytävä käsiksi seuraaviin tehtäviin:

1) Lasketaan a) kunnan alueella olleiden omavaraisten ruokakuntien lukumäärä ja montako henkilöä niihin kuului, b) kunnan alueella olleiden muiden yksityisten ruokakuntien lukumäärä ja montako henkilöä niihin kuului, sekä

c) kunnan alueella olleiden yhteisten ruokakuntien lukumäärä ja montako henkilöä niihin kuului.

2) Lasketaan, montako leipäkorttia kunnan alueella jaettiin, kukin korttilaatu erikseen.

3) Lasketaan, paljonko maanviljelijäin haltuun jäi takavarikon alaisia viljatuotteita, kukin viljatuotelaajien erikseen (yhteenvedo lomakkeista J. 34).

4) Lasketaan paljonko muiden yksityisten ja yhteisten ruokakuntien haltuun jäi takavarikon alaisia viljatuotteita, kukin viljatuotelaajien erikseen (yhteenvedo lomakkeista J. 31).

5) Lasketaan, paljonko kunnan alueella oli takavarikon alaista viljaa ja viljatuotteita tukkuliikkeiden, vähittäismyyntiliikkeiden, ravintoloiden ja leipomoiden sekä niihin verrattavien hallussa, kukin vilja- ja viljatuotelaajien erikseen (yhteenvedo lomakkeista J. 36).

6) Nämä tiedot merkitään lomakkeeseen N:o J. 43.

7) Viimeksi mainittu lomake on viipymättä lähetettävä täytettynä kansanhuoltoministeriöön.

Kaikesta edellä esitetystä havaitaan, että viljatuotteiden kaupan ja kulutuksen säännöstely tulee olemaan suuritöinen ja paljon huolta vaativa tehtävä. Siihen on senvuoksi valmistauduttava hyvin ja sen jatkuvasta hoidosta on pidettävä hyvää huolta. Epäselvissä tapauksissa on pyydettävä ohjeita kansanhuoltoministeriön jakehuosastolta.

Ministeri Väinö Tanner.

Osastopäällikkö Onni Toivonen.